www.edcbmj.ir e-ISSN: 2345-5284

Education Strategies in Medical Sciences (ESMS)

Journal homepage: www.edcbmj.ir/en e-ISSN: 2345-5284

Baqiyatallah University of Medical Sciences

Assessing the Amount of Attention to the Process of Creativity in Practical Courses of Nursing Based on Tabriz University of Medical Sciences Nursing Students' Viewpoints

Firooz Mahmoodi [1], Davood Tahmasebzadeh Shikhlar [1], Fatemeh Farajpour [1]

[1] *Department of Education, Faculty of Education & Psychology, University of Tabriz, Tabriz, Iran.*

**Corresponding author: Firooz Mahmoodi, Department of Education, Faculty of Education & Psychology, University of Tabriz, Iran*
Email: firoozmahmoodi@tabrizu.ac.ir

Article Info

Keywords: *Creative process, Nursing education, Practical course*

Abstract

Introduction: Nursing education focuses on creative thinking and teaching. Nursing education has a significant role in promoting clinical decision-making skills and creativity in nursing students and preparing them for the clinical environment and nursing role. Therefore, one of the main issues in nursing education is the assessment of the amount of attention to the process of creativity. The purpose of this paper was to assess the amount of attention to the process of creativity in practical courses.

Methods: The method of study was a descriptive, Cross-Sectional study. The 270 nursing students were selected by random sampling. The questionnaire of Ku and et al (2015) was used for collecting data. The validity of instrument was approved based on expert's opinion and the reliability was approved through Cronbach's (alpha) coefficient (0.88). This questionnaire contained 27 items with a 5-point Likert scale. The data were analyzed using SPSS 26 and one-sample t-test.

Results: The results showed that the components of openness and perseverance (1.75± .62), thinking and integration (2.8± .70), association (1.76± .62), change (2.36± .67), resources and working environment (2.12± .61), training and cooperation (1.57± .59), achievement and self-confidence (1.73± .58), and professional growth (1.73± .60), were lower than theoretical mean (3), that means, the curricula did not succeed in attention to creativity process and have not a favorable status in this matter.

Conclusion: Nursing education can help to create critical and creative thinking, self-learning, psychosocial skills, motor skills, time management ability, self-esteem, appropriate communication and active learning. Curricula should be organized in a way that fosters talent and scientific excellence, exploration, and creativity in students.

Copyright © 2020, Education Strategies in Medical Sciences (ESMS). This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

مجله راهبردهای آموزش در علوم پزشکی
دوره ۱۴، شماره ۵، ۱۴۰۰
صفحات: ۲۵۰-۲۵۹

ارزیابی میزان توجه به فرایند خلاق در دروس عملی رشته‌ی پرستاری از دیدگاه دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی تبریز

فیروز محمودی [۱]، داود طهماسب زاده شیخلار [۱]، فاطمه فرج پور بناب [۱]

[۱] گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

*نویسنده مسوول: فیروز محمودی، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران. ایمیل: firoozmahmoo@tabrizu.ac.ir

چکیده

مقدمه: آموزش پرستاری بر تفکر و تدریس خلاق تأکید دارد. شیوه‌ی آموزش پرستاری در ارتقاء مهارت تصمیم گیری بالینی و بروز خلاقیت در دانشجویان پرستاری و آماده سازی آنان برای محیط بالینی و ایفای نقش پرستاری نقش به سزایی دارند. بنابراین یکی از موضوعات اساسی در آموزش های رشته‌ی پرستاری ارزیابی میزان توجه به فرایند خلاق می باشد. این پژوهش با هدف بررسی میزان توجه به فرایند خلاق در دروس عملی پرستاری انجام گرفت.

روش‌ها: روش مطالعه توصیفی-مقطعی بود که ۲۷۰ نفر از دانشجویان رشته‌ی پرستاری به صورت تصادفی انتخاب گردید. ابزارجمع آوری داده ها، پرسشنامه‌ی استاندارد کو و همکاران (۲۰۱۵) بود که روایی آن از طریق نظر متخصصان و پایایی آن از طریق آلفای کرونباخ (۰.۸۸) مورد تایید قرار گرفت. این پرسشنامه دارای ۲۷ سؤال با مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت بود. داده های پژوهش با استفاده از نرم افزار SPSS 26 و با آزمون t تک نمونه‌ای تحلیل گردید.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که مؤلفه‌های گشاده نظری و پشتکار (۱/۷۵ ±۰/۶۲)، تفکر (۲/۰۸ ±۰/۶۲)، همکاری(۱/۷۶ ±۰/۶۲)، تغییر (۲/۳۶ ±۰/۶۷)، منابع و محیط کاری(۲/۱۲ ±۰/۶۱)، آموزش و مشارکت(۱/۵۷ ±۰/۵۹)، مؤفقیت و اعتماد به نفس(۱/۷۳ ±۰/۵۸)، رشد حرفه‌ای(۱/۷۳ ±۰/۶۰)، پایین‌تر از میانگین نظری (۳) می‌باشند، یعنی دروس عملی در میزان توجه به فرایند خلاق مؤفق عمل نکردند و وضعیت مطلوبی نداشتند.

نتیجه‌گیری: آموزش پرستاری می تواند به ایجاد تفکر انتقادی و خلاق، یادگیری خود راهبر، ارتقای مهارت های روانی، حرکتی، توانایی مدیریت زمان، افزایش اعتماد به نفس، برقراری ارتباط مناسب و پیشگیری از منفعل بودن دانشجویان کمک کند. برنامه های درسی باید به نحوی سازماندهی شوند که موجب شکوفایی استعدادها و پرورش روحیه علمی و کاوشگری، آفرینندگی و خلاقیت در دانشجویان شود.

واژگان کلیدی: فرایند خلاق، آموزش پرستاری، برنامه های درسی عملی

مقدمه

آموزش پرستاری بر تفکر و تدریس خلاق تأکید دارد (۱). شیوه‌ی آموزش پرستاری در ارتقاء مهارت تصمیم‌گیری بالینی و بروز خلاقیت در دانشجویان پرستاری و آماده سازی آنان برای محیط بالینی و ایفای نقش پرستاری نقش به سزایی دارند (۲). هدف نهایی آموزش پرستاری کسب تبحر بالینی است که شامل مهارت های شخصی، حرفه‌ای، نگرش ها و ارزش های ضروری برای ورود به نظام مراقبتی بهداشتی است (۳). صاحب نظران پرستاری معتقدند توانایی تفکر خلاق پرستاران نقش بسیار مهمی در ارائه مراقبت های خاص به بیماران، حل مشکلات و اتخاذ تصمیمات پیچیده دارد؛ به همین جهت این توانایی باید در دانشجویان پرستاری پرورش یافته و در طی تجارب آموزشی و پس از اشتغال به حرفه‌ی پرستاری نیز رشد و توسعه یابد (۴). پژوهشگران استفاده از روش های سنتی آموزش پرستاری را زیر سؤال برده‌اند و بیان نموده‌اند که این روش ها موجب فراموش شدن یادگیری می‌گردند و برای دنیای کنونی کارکرد کمتری داشته و برای آموزش حل مسأله و تصمیم‌گیری بالینی کارایی کافی ندارند. آن‌ها می‌افزایند این روش‌ها برای آموزش حل مسئله و تصمیم‌گیری بالینی کارایی کافی ندارند. بنابراین آموزش پرستاری باید با تکامل روش های آموزشی دانشجو محور موجب توسعه‌ی یادگیری حل مسئله، مهارت های گروهی، خلاقیت و بهبود اعتماد به نفس حرفه‌ای شود(۵) .کو، لی، شین، کوئو و (Ku, Lee, Shen& Kuo) توانایی‌های پرستاری خلاق را بر اساس توانایی روانی، قابلیت تغییر و منحصر به فرد بودن تعریف می‌کنند (۶). میزان توجه به خلاقیت و تفکر خلاق و حل مسأله در برنامه های درسی بسیار حائز اهمیت است، اتوتیکول و همکاران(Auttawutikul & et al) آن را هدف اصلی تحصیلات و تجارب دانشگاهی برمی‌شمارند(۷)، و انجمن پرستاری ایالات متحده میزان توجه به تفکر خلاق فارغ‌التحصیلان را از معیارهای اعتبار بخشی برنامه درسی پرستاری قلمداد می‌کند (۸). امروزه پرستاری نیازمند آموزش مهارت‌هایی است که با کمک آن و همراه با توسعه‌ی علم و فن‌آوری رشد و توسعه یابد. از این رو نیاز به پرورش تفکر خلاق در پرستاران احساس می‌شود تا به هنگام مواجهه با مشکلات خود به حل آن بپردازند. چرا که دیدگاه متفاوت باعث عملکرد متفاوت می‌شود و اگر بخواهند خلاقانه عمل کنند باید خلاقانه فکر کنند (۹). بر اساس یافته‌های آچن برنر، تری و توریس(Aschenbrener, Terry & Torres) دیدگاه دانشجویان نقش استادان خلاق در نظام آموزشی بسیار مؤثر می‌باشد (۱۰) و نتیجه آموزش خلاقیت موجب افزایش سیالیت و ابتکار ذهنی دانشجویان می شود (۱۱). همچنین بر اساس یافته‌های سیمونتون (Simonton) خلاقیت در محیطی که چالش برانگیز، مشارکتی، آزادی عمل، حمایت از ایده‌های جدید، ریسک پذیر پرورش می یابد (۱۲). پژوهش محبی امین و همکاران نشان داد که از نظر دانشجویان دانشکده پرستاری و مامایی استادان تدریس خلاق دارند و استادان رشته مامایی نسبت به پرستاری و هوشبری اتاق عمل بیش‌تر از تدریس خلاق استفاده می‌کنند (۱۳). در مطالعه‌ای ویس مرادی و الحانی نیز ضمن تأکید بر ضرورت آموزش تفکر خلاق به این نتیجه دست می‌یابد که استفاده از سناریو و داستان‌گویی و مسأله محوری موجب افزایش توانایی‌های خلاق در پرستاران می‌شود (۱۴). استفاده از داستان‌ها به عنوان روشی در کمک کردن به دانشجویان پرستاری برای گوش دادن و جمع‌آوری اطلاعات در زمینه‌ی بررسی های بیماران با فرهنگ های متفاوت در کلاس درس باعث افزایش اعتماد به نفس، تکامل تفکر انتقادی، آموزش اخلاق، آموزش تفاوت های فرهنگی، فراهم آوردن مدل نقش و آموزش ارتباط می‌شود (۱۵). برنامه های درسی در همه‌ی رشته ها باید به نوعی طراحی و اجرا شوند که موجب گسترش نفکر خلاق در دانش آموختگان گردد. اما عوامل متعددی باعث می‌شود که خلاقیت از طریق برنامه های درسی پرورش نیابد. در این راستا، چان(Chan) به موانع فردی، محیطی و سازمانی اشاره می‌کند (۱۶). بنابراین بررسی میزان توجه به فرایند خلاقیت و عوامل تسهیل‌گر و بازدارنده آن در برنامه درسی پرستاری و موانع آن بسیار حائز اهمیت است. در این راستا عوامل متعددی دخیل هستند، بر اساس تحقیقات کو، لی، تو، شین و کوئو (Ku, Lee, Tu, Shen& Kuo) عواملی مانند گشاده نظری و پشتکار، تفکر و ترکیب، همکاری، تغییر، منابع و محیط کاری، آموزش، مؤفقیت و اعتماد به نفس، رشد حرفه‌ای، در ارزیابی میزان توجه برنامه درسی عملی به فرایند خلاق حائز اهمیت است (۱۷). بنابراین این پژوهش در پی آن است تا میزان توجه دروس عملی آموزش پرستاری به فرایند خلاق را از دیدگاه دانشجویان بررسی نماید. آموزش پرستاری مسئول ایجاد محیطی است که بتواند یادگیری دانشجویان و کسب مهارت های شناختی، عاطفی و روان حرکتی را تسهیل نماید. به کارگیری فرایند خلاق در دروس عملی موجب خواهد شد تا پرستاران در محیط بیمارستان آزادی عمل در ارائه خدمات داشته باشند و تمام راه حل های منتج به حل مشکل را ارزیابی و بهترین ایده را انتخاب نمایند (۱۸). هم چنین ارتقاء آگاهی و آموزش موجب بهبود عملکرد در بیمارستان ها خواهد شد. آموزش پرستاری می بایست زمینه ساز رشد همه جانبه دانشجویان شده و تعهد آنان به یادگیری مادام العمر و تعالی حرفه‌ای را موجب گردد. استفاده از روش های نوین در آموزش به بهبود یادگیری کمک می‌کند و بر مبنای نیاز، توانایی و تجربه قبلی فراگیران طراحی شده توصیه می شود(۱۹). با ایجاد باورهای مشترک برای فرایند خلاق و این که به عنوان یک

هنجار مشترک در بیمارستان ها به آن نگریسته شود نیاز به آموزش دارد. از آنجایی که یکی از هدف های مهم در آموزش، آموختن شیوه های خلاقیت و نوآوری است، آموزش مؤثر و پر مایه به افراد کمک می‌کند تا آن ها بتوانند به رشد و توانایی کافی در شغل خود دست یابند و با کارایی بیش‌تر کار کنند(۲۰). پرستاران باید با بیماران، همراهان بیماران، خانواده، پزشک معالج و اعضای دیگر تیم سلامت ارتباط مناسب و مؤثر حرفه‌ای برقرار نمایند (۲۱). علی رغم تلاش محققین ایرانی برای طراحی ابزارهای مختلف، گونه فارسی استاندارد شده این ابزار یافت نشد. با توجه به اهمیت توجه به فرایند خلاق در رشته پرستاری و لزوم ارزیابی آن در پرستاران ، مطالعه حاضر بر میزان توجه به فرایند خلاق در دروس عملی در چهار بعد انگیزش، توانایی ها، موانع و رشد حرفه‌ای در برنامه درسی آموزش پرستاری تأکید دارد، و این نکته را مطرح می سازد که شاید لازم باشد در طراحی، اجرا و ارزیابی برنامه های درسی بر توجه به فرایند خلاق تأکید بیش‌تری شود. امید است تا در صورت مناسب بودن آن، به عنوان ابزاری کارآمد در اختیار متخصصان حوزه پرستاری قرار گیرد.

روش پژوهش

تحقیق حاضر، یک پژوهش توصیفی – پیمایشی از نوع مقطعی است. هدف آن ارزیابی میزان توجه به خلاقیت در دروس عملی رشته‌ی پرستاری در دانشگاه علوم پزشکی تبریز است. جامعه‌ی آماری شامل کلیه‌ی دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی در سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۶ بودند، با توجه به نسبت دانشجویان دانشکده پرستاری، ماهیت پژوهش و رعایت تناسب گویه با تعداد نمونه، حجم نمونه‌ای مشتمل بر ۲۷۰ نفر از دانشجویان سال سوم و چهارم کارشناسی پرستاری از طریق نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. برای انتخاب نمونه آماری، ابتدا فهرست کلاس‌های دانشجویان ترم ۵ به بالا از مدیران محترم گروه های آموزشی دریافت گردید، سپس با هماهنگی و همکاری اساتید، پرسشنامه بین دانشجویان ترم های ۵، ۶، ۷ و ۸ به بالا توزیع گردید. ابزار و روش گردآوری داده ها، پرسشنامه‌ی فرایند خلاقیت کو و همکاران (۱۷) بود. ابتدا از طریق پست الکترونیکی با سازنده اصلی ابزار مکاتبه گردید و با کسب اجازه پرسشنامه به زبان فارسی ترجمه گردید. این پرسشنامه دارای ۲۷ گویه است که در چهار حیطه‌ی ویژگی‌ها، توانایی‌ها، موانع، انگیزش می‌باشد که بر اساس طیف لیکرت پنج گزینه‌ای (کاملاً موافقم، نسبتاً موافقم، بی نظر، نسبتاً مخالفم، کاملاً مخالفم) طراحی شده است. در نمره گذاری آن به گزینه کاملا موافقم: ۵، نسبتا موافقم:۴، بی نظر:۳، نسبتا مخالفم:۲، کاملا مخالفم:۱داده شد. نمره نهایی هر مولفه از تقسیم مجموع نمرات گویه ها بر تعداد گویه به دست می آید.

با توجه به این که پرسشنامه فرایند خلاقیت برای اولین بار در ایران، ترجمه و اجرا شد، جهت تعیین روایی محتوایی ابزار، ابتدا نسخه‌ی اصلی پرسشنامه به زبان فارسی ترجمه گردید. توسط متخصص زبان انگلیسی برای بررسی صحت ترجمه ها، و متخصص علوم تربیتی و پرستاری برای بررسی روایی محتوایی (بررسی تناسب داشتن محتوای پرسشنامه با هدف مورد سنجش) مورد بازبینی قرار گرفت. برای بررسی پایایی و قابلیت اجرایی بین ۳۰ نفر از دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی تبریز توزیع گردید. پایایی با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۸ به دست آمد. جهت تعیین پایایی بیرونی پرسشنامه از روش بازآزمایی استفاده شد که پرسشنامه توسط ۳۰ نفر از دانشجویان کارشناسی پرستاری، در دو مرحله به فاصلهٔ یک هفته تکمیل گردید. سپس همبستگی بین دو آزمون محاسبه گردید و ضریب همبستگی ۰/۹۱به دست آمد.

جدول ۱. مؤلفه های مربوط به پرسشنامه فرایند خلاقیت کو و کوئو

مؤلفه	خرده مؤلفه	تعداد گویه
ویژگی‌ها	گشاده نظری و پشتکار	۳
	تفکر و ترکیب	۵
توانایی ها	همکاری	۲
	تغییر	۴
موانع	منابع و محیط کاری	۳
	آموزش و همکاری	۳
انگیزش	مؤفقیت و اعتماد به نفس	۳
	رشد حرفه‌ای	۴

یافته ها

در پژوهش حاضر پرسشنامه‌ی کو و همکاران (۱۷) بر روی ۲۷۰ نفر از دانشجویان اجرا شد. از بین آن‌ها ۱۴۶ نفر از دانشجویان پسر و ۱۲۴ نفر دانشجویان دختر بودند که در این پژوهش مشارکت داشتند.

۱. میزان توجه به مؤلفه ویژگی‌ها در برنامه‌های درسی عملی رشته‌ی پرستاری دانشگاه علوم پزشکی تبریز چه وضعیتی دارد؟

برای بررسی و آزمون این سؤال از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. با توجه به جدول شماره۲، مؤلفه ویژگی‌ها و خرده مؤلفه های مؤلفه‌های گشاده نظری و پشتکار و تفکر و ترکیب از لحاظ آماری معنی‌دار هستند (p<۰/۰۱). میانگین تجربه شده مؤلفه ویژگی‌ها، خرده مؤلفه گشاده نظری و پشتکار (۰/۶۲±۱/۷۵)و خرده مؤلفه تفکر و ترکیب (۰/۶۲± ۲/۰۸) از میانگین نظری (۳) کوچکتر است، یعنی برنامه های درسی در این زمینه موفق عمل نکردند. بنابراین برنامه های درسی عملی در این مؤلفه وضعیت مطلوبی نداشتند.

۲. میزان توجه به مؤلفه توانایی‌ها در برنامه های درسی عملی رشته‌ی پرستاری دانشگاه علوم پزشکی تبریز چه وضعیتی دارد؟

برای بررسی و آزمون این سؤال از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. با توجه به جدول شماره۳، مؤلفه توانایی‌ها شامل دو خرده مؤلفه همکاری و تغییر می‌باشد. با توجه به جدول شماره۳، مؤلفه توانایی‌ها وخرده مؤلفه های همکاری، و تغییر، از لحاظ آماری معنی‌دار است (p<۰/۰۱). میانگین تجربه شده مؤلفه توانایی‌ها، خرده مؤلفه همکاری(۰/۶۲ ±۱/۷۶)، تغییر (۰/۶۷ ±۲/۳۶)، از میانگین نظری (۳) کوچکتر است، یعنی برنامه های درسی در این زمینه موفق عمل نکردند. بنابراین برنامه های درسی عملی در این مؤلفه وضعیت مطلوبی نداشتند.

جدول۲. نتیجه آزمون های t تک نمونه ای برنامه درسی عملی در مؤلفه ویژگی‌ها

مؤلفه	خرده مؤلفه	گویه	تعداد	میانگین نظری	میانگین تجربه شده	انحراف استاندارد	مقدار t تک نمونه ای	درجه آزادی	سطح معنی داری
ویژگی ها	گشاده نظری و پشتکار	دوست دارم کلیه دروس عملی به طور کامل گذرانده شود	۲۷۰	۳	۱/۶۸	۰/۷۳	-۲۹/۳۴	۲۶۹	۰/۰۱
		دوست دارم نقطه نظرات و دیدگاه های مختلف را برای دروس عملی پرستاری بشنوم	۲۷۰	۳	۱/۷۵	۰/۶۹	-۲۹/۴۶	۲۶۹	۰/۰۱
		می توانم فعالانه و خوش بینانه دروس عملی پرستاری را تکمیل کنم	۲۷۰	۳	۱/۸۳	۰/۷۰	-۲۷/۱۹	۲۶۹	۰/۰۱
			۲۷۰	۳	۱/۷۵	۰/۶۲	-۳۲/۴۸	۲۶۹	۰/۰۱
	تفکر و ترکیب	احساس می کنم می توانم به عنوان راهنما برای دروس عملی پرستاری باشم	۲۷۰	۳	۲/۱۸	۰/۸۸	-۱۵/۰۳	۲۶۹	۰/۰۱
		دوست دارم تا اطلاعات مختلف را برای فرایند خلاق در پرستاری ترکیب کنم	۲۷۰	۳	۲/۰۴	۰/۷۷	-۲۰/۲۷	۲۶۹	۰/۰۱
		دوست دارم تا در مورد پیچیدگی دروس عملی پرستاری فکر کنم	۲۷۰	۳	۲/۰۳	۰/۸۰	-۱۹/۵۸	۲۶۹	۰/۰۱
		دردروس عملی پرستاری حرفه‌ای هستم	۲۷۰	۳	۲/۱۵	۰/۸۴۵۱	-۱۶/۳۴	۲۶۹	۰/۰۱
		دوست دارم تا در مورد خرید محصولات جدید دروس عملی پرستاری در بازار فکر کنم	۲۷۰	۳	۲/۰۰	۰/۷۶	-۲۱/۵۷	۲۶۹	۰/۰۱
			۲۷۰	۳	۲/۰۸	۰/۷۰	-۲۱/۲۳	۲۶۹	۰/۰۱
		ویژگی‌ها	۲۷۰	۳	۱/۹۶	/۵۸	-۲۹ ۰۰	۲۶۹	۰/۰۱

جدول۳. نتیجه آزمون ها ی t تک نمونه ای برنامه درسی عملی در مؤلفه توانایی‌ها

مؤلفه	خرده مؤلفه	گویه	تعداد	میانگین نظری	میانگین تجربه شده	انحراف استاندارد	مقدار t تک نمونه ای	درجه آزادی	سطح معنی داری
توانایی-ها	همکاری	دوست دارم در دروس عملی با سایر افراد همکاری کنم	۲۷۰	۳	۱/۷۷	۰/۶۸	-۲۶/۵۰	۲۶۹	۰/۰۱
		دوست دارم در مورد نوآوری و خلاقیت در دروس عملی با سایر افراد همکاری کنم	۲۷۰	۳	۱/۷۵	۰/۶۴	-۳۲/۰۱	۲۶۹	۰/۰۱
			۲۷۰	۳	۱/۷۶	۰/۶۲	-۳۲/۲۸	۲۶۹	۰/۰۱
	تغییر	می توانم با توجه به دروس عملی خودم را تغییر دهم	۲۷۰	۳	۲/۲۱	۰/۷۲	-۱۷/۷۹	۲۶۹	۰/۰۱
		توانایی تغییر مهارت های حرفه‌ای دروس عملی پرستاری را دارم	۲۷۰	۳	۲/۳۱	۰/۷۲	-۱۵/۳۷	۲۶۹	۰/۰۱
		می توانم ایده ها و اطلاعات جدید را در مورد کارهای عملی جستجو کنم	۲۷۰	۳	۲/۳۰	۰/۷۲	-۱۵/۶۹	۲۶۹	۰/۰۱

در مواجهه با مشکل پرستاری می توانم دستورالعمل یا راه حل پیشرفته‌ای پیشنهاد دهم	۲۷۰	۳	۲/۶۲	۰/۹۳	-۶/۶۶	۲۶۹	۰/۰۱
	۲۷۰	۳	۲/۳۶	۰/۶۷	-۱۵/۴۲	۲۶۹	۰/۰۱
توانایی‌ها	۲۷۰	۳	۲/۱۶	۰/۵۰	-۲۶/۹۹	۲۶۹	۰/۰۱

۳. میزان توجه به مؤلفه موانع در برنامه های درسی عملی رشته‌ی پرستاری دانشگاه علوم پزشکی تبریز چه وضعیتی دارد؟

برای بررسی و آزمون این سؤال از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. با توجه به جدول شماره۴، مؤلفه موانع و خرده مؤلفه های منابع و محیط کاری و آموزش و همکاری از لحاظ آماری معنی‌دار است ($p<۰/۰۱$). میانگین تجربه شده مؤلفه منابع و محیط کاری(۰/۶۱± ۲/۱۲)، آموزش و مشارکت(۰/۵۹± ۱/۵۷)، از میانگین نظری (۳) کوچکتر است، یعنی برنامه های درسی در این زمینه موفق عمل نکردند. بنابراین برنامه های درسی عملی در این مؤلفه وضعیت مطلوبی نداشتند.

۴. میزان توجه به مؤلفه انگیزش در برنامه های درسی عملی رشته‌ی پرستاری دانشگاه علوم پزشکی تبریز چه وضعیتی دارد؟

برای بررسی و آزمون این سؤال از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. با توجه به جدول شماره۵، مؤلفه انگیزش شامل دو خرده مؤلفه مؤفقیت و اعتماد به نفس، رشد حرفه‌ای می‌باشد. همچنان که در جدول شماره ۵ مشاهده می‌شود، مؤلفه انگیزش و خرده مؤلفه‌های مؤفقیت و اعتماد به نفس، و رشد حرفه‌ای از لحاظ آماری معنی دار است ($p<۰/۰۱$). میانگین مولفه‌های مؤفقیت و اعتماد به نفس (۰/۵۸± ۱/۷۳)، رشد حرفه‌ای(۰/۶۰± ۱/۷۳)، پایین‌تر از میانگین نظری (۳) می‌باشند، یعنی برنامه های درسی در این زمینه موفق عمل نکردند. بنابراین برنامه های درسی عملی در این مؤلفه وضعیت مطلوبی نداشتند.

جدول۴. نتیجه آزمون های t تک نمونه ای برنامه درسی عملی در مؤلفه موانع

مؤلفه	خرده مؤلفه	گویه	تعداد	میانگین نظری	میانگین تجربه شده	انحراف استاندارد	مقدار t تک نمونه ای	درجه آزادی	سطح معنی داری
موانع	منابع و محیط کاری	با توجه به مشغله کاری فرصت کافی برای تهیه و تدوین کارهای عملی در ارتباط با آموزش را ندارم	۲۷۰	۳	۲/۵۴	۰/۹۵۰۲	-۷/۸۱	۲۶۹	۰/۰۱
		کمبود تجهیزات و منابع ممکن است مانع تهیه و تولید برنامه عملی برای آموزش پرستاری شود	۲۷۰	۳	۱/۹۱	۰/۷۰	-۲۵/۵۵	۲۶۹	۰/۰۱
		بوروکراسی زیاد محیط کاری می تواند مانع تهیه و تولید برنامه خلاق پرستاری شود	۲۷۰	۳	۱/۹۱	۰/۶۹	-۲۵/۷۴	۲۶۹	۰/۰۱
			۲۷۰	۳	۲/۱۲	۰/۶۱	-۲۳/۳۰	۲۶۹	۰/۰۱
	آموزش و مشارکت	عدم وجود همکاری سازمانی ممکن است مانع تهیه و تولید برنامه عملی برای آموزش پرستاری شود	۲۷۰	۳	۱/۶۲	۰/۶۶	-۳۴/۲۵	۲۶۹	۰/۰۱
		عدم وجود تجربه در بخش های های مختلف ممکن است مانع تهیه و تولید برنامه فرایند خلاق پرستاری شود	۲۷۰	۳	۱/۵۷	۰/۶۷	-۳۴/۴۳	۲۶۹	۰/۰۱
		تجربه کم مانع تولید کار عملی برای آموزش پرستاری می شود	۲۷۰	۳	۱/۵۳	۰/۶۴	-۱۵/۳۷	۲۶۹	۰/۰۱
			۲۷۰	۳	۱/۵۷	۰/۵۹	-۳۹/۵۶	۲۶۹	۰/۰۱
		موانع	۲۷۰	۳	۱/۸۵	۰/۴۹	-۳۷/۹۲	۲۶۹	۰/۰۱

جدول ۵. نتیجه آزمون های t تک نمونه ای برنامه درسی عملی در مؤلفه انگیزش

مؤلفه	خرده مؤلفه	گویه	تعداد	میانگین نظری	میانگین تجربه شده	انحراف استاندارد	مقدار t تک نمونه ای	درجه آزادی	سطح معنی داری
انگیزش	مؤفقیت و اعتماد به نفس	به دروس عملی پرستاری علاقه زیادی دارم	۲۷۰	۳	۱/۶۷	۰/۶۱	-۳۵/۵۳	۲۶۹	۰/۰۱
		خلق محصولات جدید پرستاری به من احساس مؤفقیت می دهد	۲۷۰	۳	۱/۷۴	۰/۶۶	-۳۱/۲۶	۲۶۹	۰/۰۱
		مواد آموزشی پرستاری به من احساس توانمندی می‌دهد	۲۷۰	۳	۱/۷۸	۰/۷۰	-۲۸/۰۹	۲۶۹	۰/۰۱
			۲۷۰	۳	۱/۷۳	۰/۵۸	-۳۵/۵۲	۲۶۹	۰/۰۱
	رشد حرفه‌ای	بخش کاری من به نوآور بودن برنامه آموزشی پرستاری خیلی تشویق می کند	۲۷۰	۳	۱/۸۲	۰/۶۹	-۲۷/۸۶	۲۶۹	۰/۰۱

دروس عملی پرستاری می تواند توانایی های حرفه‌ای من را افزایش دهد	۲۷۰	۳	۱/۷۲	۰/۷۰	-۲۹/۶۵	۲۶۹	۰/۰۱
دروس عملی پرستاری می تواند شور و شوق من را در کارم افزایش دهد	۲۷۰	۳	۱/۶۹	۰/۶۷	-۳۱/۷۰	۲۶۹	۰/۰۱
تهیه و تولید کار عملی برای آموزش پرستاری از روش های توسعه حرفه‌ای پرستاران است	۲۷۰	۳	۱/۶۷	۰/۶۷	-۳۲/۱۷	۲۶۹	۰/۰۱
	۲۷۰	۳	۱/۷۳	۰/۶۰	-۳۴/۵۷	۲۶۹	۰/۰۱
انگیزش	۲۷۰	۳	۱/۷۳	۰/۵۴	-۳۸/۴۵	۲۶۹	۰/۰۱

بحث

هدف از پژوهش حاضر ارزیابی میزان توجه به خلاقیت در دروس عملی رشته‌ی پرستاری دانشگاه علوم پزشکی تبریز بود. تحلیل یافته های پژوهش نشان داد که میزان توجه به خلاقیت در دروس عملی رشته‌ی پرستاری پایین تر از میانگین است. به عبارت دیگر دروس عملی از لحاظ به کارگیری فرایند خلاق وضعیت مطلوبی ندارند. از جمله در دروس عملی خیلی کم به گشاده نظری و پشتکار پرداخته شده است. دانشجویان تمایلی برای گذراندن دروس به صورت عملی، تمایل به نقطه نظرات متفاوت نداشتند که در نتیجه آن خوش بینی و مثبت نگری نسبت به دروس عملی در دانشجو کمتر شکل گرفته است. از نظر تفکر، دروس عملی نتوانسته دانشجو را مستقل بار بیاورد تا بتواند از جنبه های متعدد در امور پرستاری استفاده کند و با دیدی بازتر و نگرش مثبت تر به دروس عملی بنگرد و سعی کند پیشرفت های فن آورانه در مورد ابزار های پرستاری را پی‌گیری نماید. دانشجویان نتوانستند در مورد نوآوری و خلاقیت، تجارب یادگیری مشارکتی داشته باشند. مهارت های حرفه‌ای دانشجویان توسعه نیافته، تا دانشجویان بتوانند ایده های جدید پیشنهاد دهند و تغییراتی به وجود آورند. به دلیل کمبود تجهیزات و امکانات پرستاری تهیه برنامه های دروس عملی برای آموزش با مانع روبرو شده است. عدم تجربه کافی در بخش های مختلف مانع فرایند خلاق در آموزش شده است، آموزش و تجربه در هم تنیده نیست. زمینه برای یادگیری مستمر فراهم نشده و تمرین مداوم مهارت ها الزامی نیست. دانشجویان به دروس عملی علاقه نشان ندادند و احساس خوشایندی از بکارگیری مواد و ابزار های آموزشی نداشتند. توانایی های حرفه‌ای دانشجویان به دلیل این‌که فرصت کافی برای کار عملی اختصاص داده نشده، افزایش نیافته است. در ایران مطالعه‌ی دقیقاً مشابهی جهت مقایسه یافت نشد. اما نتایج مطالعه‌ای نشان داد داستان‌گویی در آموزش می‌تواند باعث افزایش اعتماد به نفس، تکامل تفکر انتقادی، آموزش اخلاق، آموزش تفاوت های فرهنگی، مدل نقش و آموزش ارتباط شود (۱۴). در کلاس های پرستاری در ملموس کردن آموزش دروس به دانشجویان، روش یادگیری از طریق تعامل مشکل محور به کار می‌رود. تشریک مساعی، فضایی سالم برای دانشجویان پرستاری در ایجاد خلاقیت می‌باشد. یادگیری بر پایه تشریک مساعی مشکل محور، شکلی از یادگیری فعال است که به موجب آن از دانشجو خواسته می شود تا موضوعات آموخته شده را برای حل مشکل به کار ببرند (۱۶). مطالعه‌ی محبی امینی نشان داد اجرای برنامه طراحی شده بر اساس الگوی تفکر خلاق رانکو و چاد در بهبود نفکر خلاق دانشجویان می‌تواند راهنمای عملکردی استادان قرار گیرد (۱۳). استادان در افزایش خلاقیت دانشجویان که زمینه ساز رشد توانمندی حرفه‌ای پرستاری است نقش مهمی دارند. این امر خطیر پیامد انتخاب شیوه‌ی یاددهی-یادگیری در دانشگاه ها است. نتایج دالینگر داشتن دیدگاه باز نسبت به تجارب به طور عمده‌ای با معیارهای خلاقیت مرتبط بوده است(۲۲). این امر باید به نحوی سازماندهی شوند که موجب شکوفایی استعدادها و پرورش روحیه علمی و کاوشگری، آفرینندگی و خلاقیت در دانشجویان شود(۲۲و ۱۸). در این راستا استفاده از تجربیات کشورهای مؤفق بی تردید از نقش مهمی برخوردار است. از طرفی مطالعه‌ای در زمینه‌ی سنجش خلاقیت در دانشجویان پرستاری نشان داد که میانگین کسب شده در زمینه‌ی خلاقیت در دانشجویان پرستاری نسبت به میانگین هنجاریابی شده در ایران در بین دانشجویان بالاتر می-باشد (۲۳). نتایج هم‌چنین با یافته های علیاری،ملکی، پازارگادی و عباس پور؛ پارسا یکتا، سلمانی باروق، منجمد، فرزیان پور و اشراقیان؛ عاقبتی، محمدی و احمدی؛ زهری انبوهی،پازارگادی، عبادی و زاغری؛ سجادی، مختاری و نظام زاده؛ برزو، عشوندی، چراغی و مؤید؛ صاحب زمانی، فراهانی و جهان تیغ غیرهمسو می باشد(۳۱-۲۴). در تبیین یافته‌های پژوهش می‌توان گفت هر چه دروس، چالش بیش‌تری برای دانشجویان فراهم کنند و ذهن آنان را درگیر حل مسائل گوناگون نمایند، به شکوفایی تفکر خلاق آنان بیش‌ترکمک می‌کنند (۳۲). ارزیابی درونی از برنامه های آموزشی یکی از وظایف مهم و اصلی دانشگاه های علوم پزشکی کشور است که بیانگر میزان توانمندی های شغلی و کارآیی دانش آموختگان رشته های علوم پزشکی جهت ارایه برنامه های آموزشی، پژوهشی و خدمات بهداشتی درمانی به منظور تأمین و ارتقاء سطح سلامت افراد و جامعه می‌باشد که بستگی به میزان تحقق اهداف برنامه های آموزشی دارد.

در مطالعه‌ای مقایسه نظام آموزش پرستاری ایران در مقابل ژاپن نشان داد که آموزش پرستاری ژاپن، از حیث شروع آموزش مدرن و نیز تأسیس کلیه مقاطع پرستاری از کارشناسی تا دکتری

از ایران جلوتر است. برخلاف ایران ، در ژاپن ورود به کلیه مقاطع بدون گذراندن آزمون سراسری است و ضوابط پذیرش توسط هر دانشگاه به طور مستقل وضع می شود. هم چنین برنامه های آموزش پرستاری از حیث عنوان دروس و تعداد واحدهای دروس پایه و اختصاصی متنوع بوده، در حالی که در ایران در کلیه مقاطع تقریباً یک برنامه مشابه در سراسر کشور اجرا می‌شود. در ایران اغلب دروس تخصصی رشته پرستاری توسط اعضای هیأت علمی پرستاری تدریس می‌شود، ولی در ژاپن اغلب توسط توسط پزشکان صورت می‌گیرد. آموزش بالینی در ژاپن برعهده مربیان بالینی است که وابسته به دانشکده پرستاری نیستند و وظیفه اعضای هیأت علمی، صرفاً نظارت بر آموزش بالینی است. از وجوه افتراقی دیگرمی توان به ارائه واحد سمینار و پایان نامه و نیز برگزاری آزمون(Nurse RN(Registered در کشور ژاپن اشاره نمود. از حیث تصویر اجتماعی پرستاری و اعتباربخشی دو کشور تقریباً مشابه می باشند. نظام آموزشی کشور ما دارای نقاط ضعف و قوت است (۲۷) مطالعه‌ی دیگری نشان داد آزمون DOPS برای سنجش عینی مهارت های پروسیجرال در پرستاری دارای روایی و پایایی می‌باشد. استفاده از آزمونDOPS در ارزیابی توانمندی دانشجویان پرستاری علاوه بر آگاهی از عملکرد دانشجو و تصمیم گیری در مورد برنامه درسی، مراقبت ایمن و مطلوب از بیمار را به دنبال خواهد داشت. اما با توجه به این که تنها مهارت های اساسی رشته ارزیابی می‌شود لذا در رتبه بندی دانشجویان اعتبار لازم را ندارد(۲۸). یک جزء کلیدی ار نوع طراحی خوب و تکنولوژی کلاس‌های آموزشی، فعالیت هایی است که سبب جذب دانشجویان به آن می شود. یعنی بین یادگیری با جهان واقعی که در داخل و خارج کلاس وجود دارد ارتباط برقرار می‌کند. ایده هایی را که دانشجویان جذب می‌کنند به جهان واقعی و زنده بیش‌تر مربوط است تا این که فقط از آن اقتباس شود (۲۹). در روش های آموزش سنتی اگر چه دانشجو با نمرات عالی فارغ‌التحصیل می‌شود، ولی در محیط کاری خویش نمی‌تواند به نحو مطلوب‌تری ظاهر گردد، که این را می‌توان به معنای عدم توجه به ویژگی‌ها و توانایی‌های فردی و نیز عدم بهره‌گیری از توان خلاقیت آن فرد دانست که ناشی از فقدان آموزش مؤثر در این زمینه بوده است. در مواردی که روش های آموزش سنتی در حد بسیار خوب ارائه می‌گردد و دانشجو با نمرات عالی فارغ‌التحصیل می‌شود، در جامعه کاری خویش فردی مقید به آن شکلی که سیاست آن مجموعه می‌طلبد ظاهر نمی‌گردد که این را می‌توان به معنای عدم توانایی توجه به خصوصیات خاص فردی و نیز عدم بهره‌گیری از توان خلاقیت آن فرد دانست که ناشی از فقدان آموزش مؤثر در این زمینه بوده است، زیرا روان شناسان معتقدند نحوه استفاده از قدرت تفکر خلاق به وسیله آموزش مهارت های خلاقیت میسر می‌گردد (۳۴). در تحقیقات کر و گارگلیاردی (Kerr & Gagliardi) مشخص گردید که به شرط رعایت شرایط انگیزشی و خلاق در آموزش و به کاربستن تمرینات مناسب، خیزش محسوسی در عناصر سیالی، انعطاف پذیری و ابتکار، در ذهن و شخصیت فرد به وجود می‌آید (۳۵). آموزش های پرستاری نه تنها باید آماده پاسخ‌گویی به نیازهای گسترده جامعه باشد بلکه باید خود را با تغییرات و فن آوری های جدید هماهنگ سازد(۳۶) از آنجا که هدف از برنامه آموزشی پرستاری، پرورش پرستاران متخصص برخوردار از دانش نظری و مهارت های عملی برای ارائه مراقبت های پرستاری در بالاترین سطح از ایمنی و کیفیت است (۳۷). می توان انتظار داشت بررسی توجه به فرایند خلاقیت به بهبود کیفیت آموزش و برنامه درسی منجر شود.

با توجه به این که در این پژوهش برای جمع‌آوری داده ها از پرسش نامه استفاده شده است، پیشنهاد می شود در پژوهش های آتی از مصاحبه هم استفاده شود. هم چنین نتایج پژوهش مربوط به دانشجویان دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی تبریز است، از این رو تعمیم نتایج به افراد دیگر با محدودیت روبه‌روست. پیشنهاد می‌شود این پژوهش در دانشگاه های دیگر مورد بررسی قرار گیرد، و برنامه های درسی عملی از لحاظ میزان توجه به خلاقیت به طور مداوم مورد ارزیابی قرار گیرند.

نتیجه‌گیری

دانشجویان پرستاری قشر وسیعی از جمعیت فعال کشور را تشکیل می دهند. آموزش پرستاری می‌تواند به ایجاد تفکر انتقادی و خلاق، یادگیری خود جوش، ارتقای مهارت های روانی، حرکتی، توانایی مدیریت زمان، افزایش اعتماد به نفس، برقراری ارتباط مناسب و پیشگیری از منفعل بودن دانشجویان کمک کند. بسیاری از برنامه های درسی پرستاری امروزی، شرایط تأمین نیاز های در حال تغییر را ندارند. بنابراین برنامه درسی باید قادر به ایجاد مهارت در دانشجوی پرستاری جهت برطرف کردن نیازهای سلامت جامعه باشد.

ملاحظات اخلاقی

کلیه نویسندگان متعهد بودند که در نگارش و اجرای پژوهش تمامی ملاحظات و استانداردهای اخلاقی را رعایت نمایند. کلیه شرکت کنندگان در مطلعه با پر کردن فرم رضایت نامه در این مطالعه شرکت کردند و پژوهشگران آنها را از محرمانه بودن نتایج تحقیق مطمئن کردند. این مقاله مستخرج از کار پژوهشی با کد اخلاق ۱۳۹۶.۲۵۹دانشگاه علوم پزشکی تبریز می باشد.

سپاسگزاری

از ریاست محترم و دانشجویان رشته‌ی پرستاری دانشکده پرستاری و مامائی دانشگاه علوم پزشکی تبریز که در انجام این پژوهش با پژوهشگر همکاری نموده‌اند، صمیمانه تقدیر و تشکر می‌گردد.

تضاد منافع/حمایت مالی

هیچ تضاد منافع یا حمایت مالی وجود ندارد.

منابع

1. Ku YL, Kuo CL. Develop a framework of creative thinking teaching mode for RN-BSN students on the basis of the creative process of clinical nurses in Taiwan. Innovations in Education and Teaching International. 2016;53(4):424-34.
2. Dolapçioğlu S, Gürkan B. The effects of teaching strategies, methods and techniques on creative thinking: A meta-analysis study. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi. 2020;10(1):149-88.
3. Mohammadi M, Naseri Jahromi R, Rasekh Jahromi A, Mokhtari Z, AllameZade M, Tanasan M et al . The Effects of COMFORT Education on Nurses' Attitude towards Communication Skills. RME. 2018; 10 (4) :23-30. [Persian]
4. Liu HY, Tsai HM, Wang IT, Chen NH. Predictors of self-perceived levels of creative teaching behaviors among nursing school faculty in Taiwan: A preliminary study. Journal of Professional Nursing. 2020;36(3):171-6.
5. Herrman JW. Creative teaching strategies for the nurse educator. FA Davis; 2019.
6. Ku YL, Lee PY, Shen MH, Kuo CL. Constructing and evaluating a nursing capstone course for cultivating creativity in RN-BSN students in Taiwan. Journal of Nursing Education and Practice. 2014;4(7):1-0.
7. Auttawutikul S, Wiwitkunkasem K, Smith DR. Use of weblogs to enhance group learning and design creativity amongst students at a Thai University. Innov Educ Teach Int 2014; 51 (4): 378- 88.
8. Wu H-Y, Wu H-S, Chen I, Chen H-C. Exploring the critical influential factors of creativity for college students: A multiple criteria decision- making approach. Thin Skil Crea 2014; 11:1- 21.
9. Jackson C J. Critical Systems Thinking and the Management of Complexity. Wiley;2019.
10. Aschenbrener MS, Terry R, Torres RM. Creative teaching behaviors: A comparison of student and instructor perspectives. NACTA Journal. 2010 Mar 1;54(1):46-53.
11. Pirkhaefi AR, Borjali A, Delavar A, Eskandari H. investigating the effect of creativity instruction on met cognition components of creative thinking among university students. Q J Educ Leadership & Administration 2009; 3(2): 51-61. [Persian]
12. Simonton DK. Genius, creativity, and leadership: A half-century journey through science, history, mathematics, and psychology. In: Sternberg RJ, editor. The Nature of Human Creativity. New York, NY, US: Cambridge University Press; 2018. p. 302–17.
13. Mohebbi Amin, S Jafari Sani, H, Sa'id Rezvani M , Amin Yazdi A. Cultural Factors Affecting Creative Teaching from Faculty Viewpoints of Faculty of Nursing and Midwifery, Mashhad University of Medical Sciences. Research in Curriculum Planning 2014; 2 (14): 87-74. [Persian]
14. Vias Moradi M , Alhani F. Explaining the necessity of teaching creative thinking and introducing two suitable ways of creativity in nursing education. Q J Khorramabad Nurs Midwifery Faculty2005; 1 (1): 20-12. [Persian]
15. Bano N, de Beer J, Omer T, Rawas H. Theme-based storytelling in teaching pharmacology to postgraduate nursing students. Cogent Education. 2020 1;7(1):1770922.
16. Chan ZC. A systematic review of creative thinking/creativity in nursing education. Nurse Educ Today 2013;33(11):1382-7.
17. Ku YL, Lee PY, Tu CT, Shen MH, Kuo CL. Validating the questionnaire of factors influencing creative process for RN-BSN students in Taiwan. Journal of Nursing Education and Practice. 2015; 5(5): 55.
18. Nieboer AP, Strating MM. Innovative culture in long-term care settings: the influence of organizational characteristics. Health Care Management Review. 2012; 37(2): 165-74.
19. Nasiri A, Tabari R, Salami-Kohan K, Kazem-Nezhad-Leili E. A study on the level of innovation and its related factors in critical care nurses employed in intensive care units. Journal of Clinical Nursing and Midwifery. 2013; 2 (3) :8-18. [Persian]
20. Shafipour V, Momeni B, Yazdani Charati J, Esmaeili R. Quality of Working Life and its Related Factors in Critical Care Unit Nurses . J Mazandaran Univ Med Sci. 2016; 26 (142) :117-126. [Persian]
21. Elsous A, Radwan M, Mohsen S. Nurses and Physicians Attitudes toward Nurse-Physician Collaboration: A Survey from Gaza Strip, Palestine. Nurs Res Pract. 2017; 7406278. doi:10.1155/2017/7406278.
22. Moghimiyan M, Amini R. The Effect of Creative Thinking "Ranqo and Chad" on Nursing Student Management Skills. Q J Nurs horizons2012; 1 (1): 27-35. [Persian]
23. Sadeghi Gandomani H R, Delaram M, Naseri -Ziba F, Naseri-Boroujeni N. Assessment the Creative Skills of Nursing Students and Nurses in the Intensive Care Units of Hospitals Covered by Tehran University of Medical Sciences. RME. 2015; 7 (3) :11-19
24. Moshirabadi Z. Comparison of creativity skill between the first year and fourth year undergraduate nursing students. J Nurs Res 2010; 8(28): 49-57. [Persian]
25. Parsa Yekta Z, Salmani Baroque Z,Monjamed Z, Farzianpour F& Eshraghian, M. (2005). Internal evaluation at the Faculty of Nursing and Midwifery. Tehran University of Medical Sciences Q J Hayat 2006; 11 (24 and 25): 71-78. [Persian]
26. Aliyari SH, Maleki H, Pazargadi M & Abbaspour A. Developing and Standardization of Quality Evaluation and Accreditation Indicators for curricula of Baccalaureate Degree Nursing Education in Iran.JArmy Univ Med Sci. 2012;10(1):50-61. [Persian]
27. Aghebati N, Mohammadi E& Ahmadi F. The experiences of the lectures and nursing students in the implementation of the curriculum for master students in CriticalCare Nursing: a qualitative research. Nurs educ. 2015; 4 (2): 48-60. [Persian]
28. Zohari Anboohi S, Pazargadi M,Ebadi A&Zaghari M. The evaluation of the human dimension in the nursing

curriculum: aqualitative study.J Qual Res Health Sci. 2014;3(1): 35-49. [Persian]
29. Borzou SR, Oshvandi KH, Cheraghi F& Sadat Moayed M.comparative Study of Nursing PhD Education System and Curriculum in Iran and John Hopkins School of Nursing.Education Strategies in Medical. 2016;9(3):194-205. [Persian]
30. Sajadi SA, Mokhtari Nouri J & Nezamzadeh M. Comparative study of nursing education in Iran and Japan. J Clin Exc 2016; 4(2):1-19. [Persian]
31. Sahebalzamani M, Farahani H, Jahantigh M. Validity and reliability of direct observation of procedural skills in evaluating the clinical skills of nursing students of Zahedan nursing and midwifery school. Zahedan J Res Med Sci (ZJRMS) 2012; 14(2): 76-81. [Persian]
32. Liu HY, Chang CC, Wang IT, Chao SY. The association between creativity, creative components of personality, and innovation among Taiwanese nursing students. Thinking Skills and Creativity. 2020 Mar 1;35:100629.
33. Facione PA. Critical Thinking: What it is and why it Counts? Dr. Fascine's newest book Think- Critically, Pearson Education.2011.
34. Kerr B, Gagliardi C. Measuring creativity in research and practice. Arizona state university. 2006.
35. Aeen F, Heravi M, Ahmadi F, Tootoonchi M. Baccalaureate nursing curriculum: it's adjustment with burden of diseases as "disability adjusted life years" in Iran. Iran J Med Educ 2006; 6(2): 8-16. [Persian]
36. Fukuda H, Miyauchi S, Tonai M, OnoM, Magilvy J K, Murashima S. The first nurse practitioner graduate programme in Japan. Int Nurs Rev 2014; 61 (4):487-490.